

Rödl & Partner

Echo

Data: 12.05.2023

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

BEZSKUTECZNOŚĆ CZYNNOŚCI Z UDZIAŁEM UPADŁĘGO

Przepis art. 127 ustawy z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze swoją dyspozycją obejmuje bezskuteczność w stosunku do masy upadłości tylko określonych czynności prawnych (umów i jednostronnych czynności prawnych) w sposób ważny i skuteczny, dokonanych przez upadłego w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Nie dotyczy zaś innych zdarzeń prawnych (deliktów, bezpodstawnego wzbogacenia, nienależnego świadczenia), które stanowiły źródło jego świadczenia

Tak uznał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w orzeczeniu z 24 czerwca 2015 r., I ACa 170/15.

STAN FAKTYCZNY

W grudniu 2011 r. spółka XYZ, wobec której następnie 3 lipca 2013 r. orzeczono upadłość obejmującą likwidację majątku, zawarła z J.H. umowę określoną jako „umowa inwestycyjna”. W jej następstwie J.H. wpłacił na rzecz spółki XYZ kwotę 36 505 zł. Na mocy umowy spółka XYZ zobowiązała się do inwestowania na okres 6 miesięcy środków pieniężnych w kwocie 36 505 zł, a następnie do przeznaczenia pieniędzy na wpłatę za pojazd o wartości 146 019,25 zł w salonie samochodowym.

J.H. również w grudniu 2011 r. zawarł z pozwanym umowę sprzedaży pojazdu o wskazanej powyżej wartości. Zgodnie z umową, kupujący, zobowiązał się do wpłacenia zaliczki, a następnie pozostałej części ceny. Spółka XYZ wpłaciła na rzecz pozwanego zaliczkę w wysokości 15 tys. zł na poczet zamówionego przez J.H. pojazdu. Pozostała część ceny, to jest 131 019,30 zł, spółka XYZ przełała na rachunek bankowy pozwanego 3 lipca 2012 r. Ostatecznie 31 lipca 2012 r. pozwany wystawił fakturę VAT wskazującą na zakup pojazdu o wartości 146 019,25 zł, a 1 sierpnia 2012 r. wydał J.H. pojazd.

Syndyk masy upadłości wezwał pozwanego m.in. do zapłaty kwoty 146 019,30 zł z tytułu umowy objętej żądaniem pozwu wskazując, że zgodnie z treścią art. 127 Prawa upadłościowego i naprawczego (PrUpadNap) [red. aktualna nazwa ustawy: Prawo upadłościowe] dokonane na jego rzecz wpłaty na poczet ceny zakupu samochodu są bezskuteczne w stosunku do masy upadłości. Wobec odmowy spełnienia żądania przez pozwanego, syndyk skierował sprawę na drogę sądową.

ROZSTRZYGNIĘCIE SĄDU

W przedmiotowej sprawie Sąd rozstrzygał w odniesieniu do dwóch odrębnych stosunków prawnych, to jest stosunku łączącego powoda z kupującym pojazd (z umowy inwestycyjnej), oraz pozwanego z kupującym pojazd (z umowy sprzedaży), a następnie do zaistniałego stosunku faktycznego na tle tych umów (zapłaty przez spółkę XYZ ceny pojazdu).

Sąd I instancji oddalił powództwo syndyka stwierdzając, że nie ma podstaw do zasądzenia na jego rzecz żądanej kwoty, ponieważ przedmiotem dochodzenia bezskuteczności na podstawie art. 127 ust. 1 PrUpadNap mogą być tylko czynności prawne. Tymczasem w niniejszym postępowaniu powód

domagał się, jako przesłanki uwzględnienia powództwa o zapłatę, uznania za bezskuteczną czynności faktycznej w postaci wpłaty 146 019,30 zł.

Sąd Apelacyjny natomiast dokonał odmiennej oceny roszczeń powoda i orzekł na jego korzyść, zasądzając na jego rzecz żadaną w pozwie kwotę. Uznał, że zawarta pomiędzy spółką, wobec której następnie ogłoszono upadłość, a podmiotem trzecim J.H. – „umowa inwestycyjna” jest nieważna. Zakwalifikował umowę inwestycyjną do umów o czynności bankowe, a zatem umów nazwanych, zastrzeżonych tylko dla określonych ustawowo podmiotów. Zawarcie takiej umowy przez podmiot nieuprawniony w świetle bezwzględnie obowiązującego art. 30a Prawa bankowego wywołuje skutki określone ogólnymi regułami o dokonywaniu czynności prawnych, ujętymi w przepisie art. 58 Kodeksu cywilnego (KC), tj. jej nieważność.

W konsekwencji przyjęcia nieważności umowy inwestycyjnej Sąd uznał, że świadczenie spełnione przez upadłą spółkę na rzecz pozwanego w wykonaniu tej umowy (zapłata ceny za zakupiony przez J.H. samochód), nastąpiło w warunkach art. 410 § 2 KC, a zatem bez podstawy prawnej. Świadczenie to, jako nienależne, zgodnie z art. 410 § 1 KC, w zw. z art. 405 KC powinno zostać zwrócone temu, który je spełnił, bądź innemu podmiotowi uprawnionemu – w niniejszej sprawie syndykowi. W ocenie Sądu Apelacyjnego, właściwą podstawą prawną roszczenia powoda powinny być wyżej wskazane przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia. Pozwany nawet mimo braku wiedzy o zawartej między upadłą spółką a podmiotem trzecim umowie inwestycyjnej, został zobowiązany przez Sąd do zapłaty żądanej kwoty. Sąd orzekając na korzyść powoda otworzył pozwanemu drogę do dochodzenia roszczeń od nabywcy samochodu – J.H. To J.H. był bowiem beneficjentem nieważnej umowy inwestycyjnej i w jej wykonaniu uzyskał korzyść majątkową o wartości 4-krotnie przewyższającej wartość wpłaconego wkładu.

ZDANIEM AUTORKI

Sąd w komentowanym orzeczeniu odniósł się do kwestii zakresu czynności objętych art. 127 ust. 1 Prawa upadłościowego, wobec których można orzec bezskuteczność w stosunku do masy upadłości. Sądy orzekające w niniejszej sprawie przyjęły, że wyżej wspomniany przepis swoją dyspozycją obejmuje tylko bezskuteczność określonych czynności prawnych, a zatem umów i jednostronnych czynności prawnych w sposób ważny i skuteczny dokonanych przez upadłego w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. W literaturze wyrażono pogląd, że zakresem art. 127 ust. 1 PrUpadNaprz objęte są czynności rozporządzające lub – zobowiązująco-rozporządzające, przez które rozumie się przeniesienie, obciążenie, ograniczenie lub zniesienie prawa podmiotowego, a skutkiem ich jest wywołanie bezpośrednich i zarazem negatywnych zmian w majątkowych prawach podmiotowych upadłego, np. zbycie rzeczy, obciążenie rzeczy zastawem, hipoteką lub innym prawem rzeczowym, zwolnienie z długu. Wyklucza się w tym przypadku czynności o skutku jedynie zobowiązującym (zob. P. Zimmerman, Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 6, Warszawa 2020). W komentowanym wyroku podkreślono również, że powyższy przepis nie dotyczy innych zdarzeń prawnych (deliktów, bezpodstawnego wzbogacenia, nienależnego świadczenia), które stanowiły źródło świadczenia upadłego.

Sąd Najwyższy w uchwale z 7 kwietnia 2005 r., sygn. akt II CK 592/04, również podkreślił, że przedmiotem dochodzenia bezskuteczności w ramach prawa upadłościowego nie mogą być czynności faktyczne, a jedynie czynności prawne.

Podsumowując należy wskazać, że istotne znaczenie z punktu widzenia art. 127 ust. 1 PrUpadNaprz ma odpowiednia kwalifikacja czynności dokonanej przez upadłego. W przypadku samego spełnienia świadczenia, tj. dokonania zapłaty, często mamy do czynienia z czynnością stricte faktyczną, gdy nie towarzyszy jej żadna czynność rozporządzająca, np. przeniesienie własności. W niniejszej sprawie mamy natomiast do czynienia ze świadczeniem nienależnym, które w związku z uznaniem „umowy inwestycyjnej” za nieważną, nastąpiło bez podstawy prawnej. Świadczenie takie również nie jest czynnością prawną i nie podlega uznaniu za bezskuteczne na podstawie art. 127 ust. 1 PrUpadNaprz.

Agnieszka Kosińska, radca prawny we [wrocławskim biurze Rödl & Partner](#)